

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Tijdvak 1

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de *Regeling beoordeling centraal examen* vastgesteld (CEVO-02-806 van 17 juni 2002 en bekendgemaakt in Uitleg Gele katern nr. 18 van 31 juli 2002).

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinator en de gecommitteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinator en door de gecommitteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;

3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

5 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

6 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

7 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

8 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen. Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur. De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

N.B. Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.

3 Vakspecifieke regels

Voor het examen economie 1,2 HAVO kunnen maximaal 58 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is verder de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen punten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één punt afgetrokken tot een maximum van drie punten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Antwoorden

Deel-
scores

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

Maximumscore 1

- 1 Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om de term parallelisatie / branchevervaging.

Maximumscore 1

- 2 “Onderzoek heeft aangetoond dat een prijsdaling van boeken tot een relatief geringe stijging van de gevraagde hoeveelheid leidt.”

Maximumscore 2

- 3 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat de (relatieve) prijsdaling groter is dan de (relatieve) afzetstijging.

Maximumscore 2

- 4 • promotiebeleid
• het verspreiden van reclamefolders / het sponsoren van een vereniging
of
• plaatsbeleid
• het openen van een vestiging op het station

1

1

1

1

Opgave 2

Maximumscore 2

- 5 • “Door tegenvallende beleggingsresultaten op de ingelegde premies komt de uitbetaling van de pensioenen in gevaar.”
• Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat de ingelegde premies gebruikt worden om (via beleggingen) pensioenuitkeringen in de toekomst mogelijk te maken

1

1

Maximumscore 2

- 6 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 $0,06 \times € 30.000 + 0,12 \times (€ 30.000 - € 14.650) = € 3.642$

Maximumscore 2

- 7 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
In 2003 wordt het tarief van de werkgeverspremie $0,75 \times (12 + 2)\% = 10,5\%$.

Maximumscore 2

- 8 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat het besteedbare inkomen van werknemers zal dalen waardoor de (consumptieve) bestedingen zullen afnemen.

Maximumscore 2

- 9 Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat welvaarts vaste pensioenen gekoppeld zijn aan de loonontwikkeling.

Opgave 3**Maximumscore 2**

- 10 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat het besteedbaar inkomen en daarmee de consumptie van personen met een uitkering afneemt, waardoor (de afzet van bedrijven en daarmee) de productie (en daardoor de werkgelegenheid) afneemt.

Maximumscore 2

- 11 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat door beperking van de loonstijging de loonkosten (per product) minder sterk toenemen, waardoor de stijging van de verkoopprijzen wordt beperkt.

Maximumscore 2

- 12 Een voorbeeld van een juist antwoord is:
Een antwoord waaruit blijkt dat verslechtering van de concurrentiepositie van Nederland zal leiden tot afname van de vraag naar Nederlandse producten waardoor de overbesteding / bestedingsinflatie kan afnemen.

Opgave 4**Maximumscore 6**13

Te beoordelen aspect	Noteer voor elk aspect 0, 1 of 2 punten: 0: (vrijwel) geheel fout 2: (vrijwel) geheel goed 1: bij twijfel
<p>a De wijze waarop de toegankelijkheid van het hoger onderwijs toeneemt voor kinderen van ouders met lagere inkomens is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan: De drempel om te gaan studeren wordt lager, doordat er geen lening hoeft te worden afgesloten.</p>	
<p>b De wijze waarop de inkomensverschillen worden verkleind, is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan: Verdergaande nivellering van de (secundaire) inkomens, doordat ex-studenten (die later meer verdienen) meer (academicus)belasting moeten betalen vergeleken met de huidige situatie / studenten uit lagere sociale milieus minder belemmeringen ervaren en eerder zullen gaan studeren waardoor hun inkomen stijgt.</p>	
<p>Het gekozen aspect past bij het voorafgaande betoog en is correct uitgewerkt.</p> <p>Te denken valt aan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Een toename van de kwaliteit van de beroepsbevolking doordat studeren aantrekkelijker wordt voor een grotere groep mensen. 2 Financiële prikkels als tempobeurzen en variatie in de hoogte van het tarief van de academicusbelasting om sneller en efficiënter studeren te stimuleren / strengere selectie bij studies. 3 Een eenmalig bedrag dat bij emigratie gevraagd zou kunnen worden om de academicusbelasting in één keer te voldoen / het afsluiten van belastingverdragen met immigratielanden om alsnog de academicusbelasting binnen te halen. 	
Indien de onderdelen van de brief niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis	-1

Opgave 5**Maximumscore 2**

- 14 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
- inrichten en onderhouden van een vacaturebank
  - meer faciliteiten voor schooldecanen
  - de mogelijkheden van internet gebruiken om vraag en aanbod bij elkaar te brengen
  - de centra voor werk en inkomen (CWI's) beter uitrusten
  - meer voorlichting geven over de arbeidsmarkt aan schoolverlaters
  - het onderwijs beter laten aansluiten op de vraag op de arbeidsmarkt
- Uit de toelichting moet blijken dat door de genoemde maatregel de zoektijd naar een baan afneemt.

Maximumscore 2

- 15 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
- $178.400 \times 0,52 = 92.768$
  - $178.400 \times 0,16 = 28.544$
  - Frictiwerkloze schoolverlaters 64.224

11**Maximumscore 2**

- 16 lager
- Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat de aanzuigende werking van de arbeidsmarkt afneemt (waardoor meer jongeren voor een verlenging van hun schoolloopbaan kiezen).

Maximumscore 2

- 17 rechtsonder
- Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat het aantal arbeidsplaatsen minder groeit waardoor de kans om binnen een bepaalde periode een baan te vinden kleiner wordt.

Opgave 6**Maximumscore 2**

- 18 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 $103,5 \times 1,046 = 108,261 \rightarrow 8,3 \%$
- Voor het antwoord $3,5\% + 4,6\% = 8,1\%$

0**Maximumscore 2**

- 19 Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om de jaren 1998 tot en met 2002.

Opmerking
Uitsluitend 0 of 2 punten toekennen.

Maximumscore 2

- 20 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 $0,956 \times 118,2 = 112,9992 \rightarrow 113$

Opmerking
Een andere juiste afronding ook goed rekenen.

Maximumscore 2

- 21 statistiek 1
Een voorbeeld van een juiste verklaring is:
Een verklaring waaruit blijkt dat in de ontwikkeling van de loonkosten per eenheid product zowel de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit als de loonkosten per werknemer zijn opgenomen.

Maximumscore 2

- 22 Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:
- De loonkosten per werknemer stijgen nauwelijks.
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat een laag niveau van de bestedingen de productie beperkt waardoor de vraag naar arbeid beperkt wordt en de arbeidsmarkt ruim is.
  - Er is sprake van geringe inflatie / deflatie.
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat een laag niveau van de bestedingen de kans op bestedingsinflatie beperkt.
  - Er is sprake van een overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans.
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat een laag niveau van de bestedingen de import beperkt.

Opgave 7**Maximumscore 2**

- 23 Een voorbeeld van een juiste berekening is:
In 1998 is de koers $6,55957 \times 50 = 327,9785$ Afrikaanse franc voor een euro.
Dat is $\frac{\text{€ } 1}{327,9785} = \text{€ } 0,00304898$ voor een Afrikaanse franc.
De verandering van de koers van de Afrikaanse franc is
 $\frac{0,0015267 - 0,00304898}{0,00304898} \times 100\% = - 49,93\%$.

Maximumscore 2

- 24 een devaluatie
Een voorbeeld van een juiste toelichting is:
Een toelichting waaruit blijkt dat de (door monetaire autoriteiten) vastgestelde koers naar beneden is bijgesteld.

Maximumscore 2

- 25 Voorbeelden van een juist antwoord zijn:
- Een antwoord waaruit blijkt dat door de hoge koers van de Afrikaanse franc de import van Afrikaanse producten in Frankrijk duurder wordt waardoor de concurrentiepositie van Franse bedrijven op de binnenlandse markt verbetert.
  - Een antwoord waaruit blijkt dat de hoge koers van de Afrikaanse franc gunstig is voor de concurrentiepositie van Franse bedrijven die exporteren naar Afrika.

Opgave 8**Maximumscore 2**26

ja

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

Kosten per geproduceerde stofzuiger in Drenthe in 1998:

$$\frac{1.000.000 + 400.000 + 10.500.000 + 600.000 + 2.000.000 + 500.000}{100.000} = \text{€ } 150$$

Kosten per geproduceerde stofzuiger in Polen in 1998:

$$\frac{950.000 + 1.045.000 + 9.000.000 + 500.000 + 2.850.000 + 400.000}{95.000} = \text{€ } 155,21$$

Maximumscore 227

ja

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\text{De arbeidsproductiviteit in Polen in 1998 bedraagt } \frac{95.000}{450} = 211 \text{ stofzuigers.}$$

$$\text{De arbeidsproductiviteit in Polen in 2001 bedraagt } \frac{125.000}{350} = 357 \text{ stofzuigers.}$$

Maximumscore 228

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- afschrijvingen

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de kapitaalgoederenvoorraad toeneemt, waardoor de jaarlijkse afschrijving toeneemt.

- overige constante kosten

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat de toename van de kapitaalgoederenvoorraad gefinancierd is met een lening waardoor de rentelasten stijgen.

inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 7 juni naar Cito.

Einde